

részint játékos, részint igencsak komoly hangnemben, s egyben minden kortárs költői trendtől, irányzattól való függetlenségét is deklarálja, elmozdulva az ars poetica-jellegű versek irányába.

A kötet utolsó ciklusát, *Kódját* alkotják a valóban ars poeticaként is olvasható, alkotáslélektani tematikájú költemények. Itt a költő meglehetősen eredeti módon, markánsan határozza meg önmagát és alkotói koncepcióját. *Szűk dobozba zártan* hadakozik napjaink becstelensége és embertelen világával, ám még e zárt térben is mindennel szembenállva tiltakozik. Önálló világot alkot, olyan költői teret hoz létre, amely kívül van minden külsődleges elváráson, költészeti irányzaton, divaton.

Úgy gondolom, *A faun örök szerenádjá* című kötet valódi ereje éppen ebből fakad: a költő tudatosan szembefordul a kor pillanatnyi irodalmi trendjeivel, ugyanakkor nem ignorálja, sokkal inkább beépíti őket saját költészetébe, az erős hagyományörzésen túl (első olvasásra „nyugatos” formakultusz, a lefordított klasszikusok hatása stb.) pedig mindenképpen egy egyéni, másvalal össze nem téveszthető hang kialakításán fáradozik, talán nem is egészen eredménytelenül.

KÁNTÁS BALÁZS

(*Napkút Kiadó, Budapest, 2011, 80 oldal, 1500 Ft*)

TOMASO KEMENY: *A vízözön mondja*

Tomaso Kemeny neve sajnos meglehetősen ismeretlen a hazai irodalomkedvelők körében, holott Kemeny Tamás Budapesten született 1938-ban, de tízévesen a kommunista rendszer elől családjával Olaszországba emigrált. Azóta Milánóban él, olaszul ír, és a kortárs olasz költészet egyik legelismertebb képviselője.

Tomaso Kemenynek olaszul több önálló kötete jelent meg, de színvonalas antológiákban is gyakran szerepel. Magyarul korábban csak az *Erdély aranypora* (Irodalmi Jelen Könyvek – A Dunánál Könyvkiadó, 2005) című eposzi költeménye volt olvasható, most pedig *A vízözön mondja* című, válogatott verseket tartalmazó kötet igyekszik pótolni a hiányt. A magyar kiadás Szkárosi Endre fordításában az életmű legjavából nyújt válogatást.

A Kemeny munkásságát ért hatások közül mindenképpen kiemelendő Petrarca, Dante, Leopardi, Carducci és Ungaretti költészete, de André Breton tanítványaként az avantgárd, a szürrealizmus is felszabadítóan hatott rá, miként Villon és Rimbaud lírája is. A korábban a Milánói Egyetem angol tanszékét is vezető költőt a romantikusok, valamint az élete jelentős részét Olaszországban töltő Ezra Pound is ins-

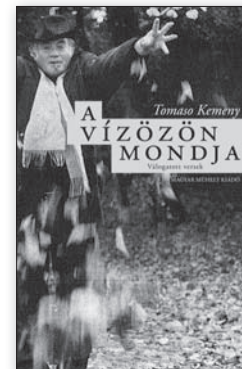
pirálták. Természetesen a magyar költészeti hagyomány – amelynek olasz fordítója – is érződik lírájában; az olasz költészet megújításához éppen az olasz időmértékes sorfajtaának a magyar ütemhangsúlyos versritmusokkal való „beoltásával” járult hozzá.

A kötet 1959 és 2010 között írt szövegeket tartalmaz, így valóban végigkísérhetjük a költői pálya alakulását. Kemenyre leginkább az összetett, rétegelt költői képek alkalmazása jellemző. Szkárosi Endre szerint mindez Breton és az avantgárd mellett a gyerekkorban elsajátított magyar nyelvnek, illetve a magyar költészeti hagyománynak a gondolkodásmódot, a tudat mélystruktúráját alapvetően meghatározó hatásával is kapcsolatba hozható. Az egyik leggyönyörűbb példája ennek a *La Magdalaine* című vers, amelyben megmutatkozik a szépség Kemenyre jellemző, metafizikai szemlélete is: „Erdőbe bomló hajadnak / ösvénye mentén fakadnak a folyók.”

A korai verseket tematikailag az erkölcsi, intellektuális és poétikai lázadás mellett a vitalitás, a szerelem, sőt az erotika jellemzi. Kemeny az életet szerető, élvező, minden idegszálával a szépséget kereső, csodáló költő, aki

rendkívül érzékenyen és mozgalmassan tudja kifejezni a szenvedély állapotait. Metaforáiban a testiség, az érzékek játékának feszültségét rendszerint az életmozzanatok és természeti képek egymásba vetítésével érzékelteti, de az egyetemesség, az univerzum irányába tágítja ki a versek terét: „»A szél vagy / mely gyönyörrel / fodrozza / lelkemet« / susogod / néhány bogáncs / gyapjúharisnyádhoz / tapadt / a csillagok felé / szökő füzek / és nyárfák között // Arcod most / szél maszkijának tűnik / lángra lobbant sóhaj / mely örökre elragadja lelkemet” (*Szeretkezni*).

Az *Erdély aranypora* című eposzi költemény mellett a 2009-ben írt *Aranyszikra Castiglone Olonában* részletei jelzik, hogy Kemeny költészete a 2000-es években epikusabbá vált. Végre megtalálta azt a témát és kifejezésmódot, amely lehetőséget teremt az identitás, a ketős – magyar és olasz – kulturális-egzisztenciális meghatározottság körüljárására. A szövegek emléktöredékekből és a történelmi-kulturális ismeretanyagból építkezve, azokat egybekapcsolva, összefüggéseken, analógiákon keresztül tárják fel a személyiség, sőt a világhoz való viszony lényegét. Mindkettő rendkívüli tudást magába sűrítő munka, s az utóbbit a

többynyelvűség is jellemzi: már nemcsak a magyar és az olasz, hanem Ezra Pound *Cantói*hoz hasonlóan lényegében az egész nyugati hagyományt mozgatja. A párhuzamot tovább erősíti, hogy a kommentárok szerves részét képezik a szövegnek.

Tomaso Kemeny munkássága a kortárs költészet élvonalába tartozik, ezért kívánatos, hogy minél

nagyobb ismertségre és elismertségre tegyen szert itthon is. Azt pedig csak remélni lehet, hogy ezt a válogatást újabb, akár teljes kötetek magyar kiadása is követi majd.

SZALAI ZSOLT

(Fordította Szkárosi Endre, *Magyar Műhely Kiadó, Budapest, 2011, 120 oldal, 1950 Ft*)

Kultúra

KALÁSZ MÁRTON: *Berlin – Zárt övezet* *Emlékezések*

Könnyen engedünk a csábításnak, ha egy könyv szakértő vezetéssel, intellektuális kalandot és időutazást ígér egy távoli városba. Bár berlini bédekkernek nem ezt a kötetet ajánlott a hátizsákba készíteni, mégsem állíthatjuk, hogy haszontalan útmutató volna. Mindenekelőtt bevezetés a hatvanas-hetvenes évek német ellenzéki költészetébe, amiért a germanisták remélhetőleg nem szűnnek meg hálálkodni, hiszen a tömör apró részlet, pályakép és műelemzés elsősorban nem az átlagolvasónak, hanem egy szűkebb szakmai körnek lehet érdekes. Már csak azért is, mert talán csak ők képesek a szabadon idézett szövegek felkutatására; a tömeg elvész nemcsak a nevek, évek, kötetek, hanem

a laza hivatkozások tengerében is. Mindezek ellenére kellemesen sodródik a szöveggel a laikus is, a könnyed hangvétel, az esetenként felbukkanó bájos családi részletek és legfőképpen az érthetetlen módon mellőzött, de magának folyton-folyvást utat törő korábrázolás miatt.

Ha sokszor az is lehetne az érzésünk, hogy az esszéisztikus visszaemlékezések messze szaladnak helytől és időtől, visszaránt minket egy-két mozzanatra. Ilyen például a nyugatnémetek naivitása, amely néha egyenesen kegyetlenségbe csap át az átjutottak, vagyis az Osterek kirekesztése révén. De különös számunkra a magyarokból mára jó részt kiveszett, a németekkel szembeni közöny vagy akár ellenszenv érzése is. Elvetett megjegyzések mutatják a szocialista államok különös mechanizmusait, melyek a közéletet voltak hivatottak ellehetetlení-

teni: az írószövetség például az írók egymástól és a közélettől való elzárására specializálódott, kirándulásokot ajánlva ismeretségek helyett; de sokat megtudhatunk a lehallgatás és a lehallgatva élés gyakorlatáról is. Ugyanakkor a rendszer kijátszása és kihasználása legalább ilyen sikerrel működött, legyen szó akár az útlevelesek könyvcsempészetéről, akár a betiltottak műfordítói estként meghirdetett felolvasásairól a Magyar Kultúra Házában. Az erre fogékony olvasó előtt végül minden bizonyosan kirajzolódik annak a sajátos lírának a háttere, amelynek fő alakjairól oly sokat megtudhatunk a szerzőtől.

Csak lassan tudatosul bennünk, hogy belenyugodtunk a költő ritmusába – ami neki túlon túl természetes vagy banális, esetleg kihullott emlékezete rostáján, annak a hiánya fölött mi is könnyedén átsiklunk. Nagy kár, hogy afölött is, amiről szinte mindvégig hallgat; így nem kérjük, kérhetjük rajta számon saját németiségének megélését és bemutatását sem. Más forrásból tudhatjuk, hogy magyarul is csak később tanult meg, pedig ez sokat megmagyarázna a német lét nála tapasztalható természetességét és mindezekelőtt az identitás problémáit

illetően. Merthogy a hazatérés cseppet sem könnyű feladat a szerző számára; az, ahogyan a határőröknek és vámosoknak köszönhetően megéli a magyar földre lépést, amivel vége szakad az elbeszélésnek, csak a feszültséggel teli felszín, amely alatt ott sejlik a mély. A szűkszavúság, a személyesség szűk határok közé szorítása nem csak ebben a kérdésben mutatkozik meg. Néha szerkesztési problémáknak is betudható,

újra és újra jelentkező motívumokból következhetünk az események fontosságára (többször felbukkan az összevert fiatalok képe, a költőfeleség besúgó, provokátor költőférje vagy Huchel megfigyelője), néha esetlenül beszúrt vendégszöveg jelez felénk (mint például saját műve recenziójának terjedelmes idézése).

Személyes krónika helyett szubjektív kultúrtörténetet kapunk tehát, amolyan régimódi szemináriumot, amikor a diáknak nincs más dolga, mint hogy hátradőljön és élvezettel hallgassa az előadást – ám arra nincs lehetősége, hogy a felmerülő kérdéseire választ kapjon.

SZATHMÁRY-KELLERMANN
VIKTÓRIA

(Holnap Kiadó, Budapest, 2010,
128 oldal, 2600 Ft)